

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора психологічних наук, професора *МОСКАЛЬЦЯ Віктора Петровича* на дисертаційне дослідження *ПІОНТКОВСЬКОЇ Діани Володимирівни* на тему: *ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ*», подане до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Згідно з «ною етніцистською позицією» – стратегічно-концептуальним базисом модерної гуманістичної етнології, – по-перше, феномен етнічної ідентичності всеохоплююче проникає в усі шпаринки політичного життя і чинить вирішально-визначальний вплив на всі без винятку суспільні процеси; по-друге, емоційно-диспозиційна основа і мотиваційна матриця цього феномену – «почуття етнічної ідентичності» – є засадовим і головним інгредієнтом формування та функціонування найважливішого політичного апарату – держави; по-третє, етнічність – найкраща формула для мобілізації громадян щодо збереження, зміцнення і розвитку своєї державності й держави. Як влучно висловився К. Енлоу: «Той, хто прагне оптимізувати державну політику та безпеку суспільства в усіх її вимірах, мусить мислити етно-психологічно.»

Основний зміст дискурсу «етнічна ідентичність» у теорії «нової етніцистської позиції» майже ідентичний стрижневому змісту поняття «національна ідентичність», яким послуговуються, зокрема, українські дослідники. Отже, актуальність проблеми дисертаційного дослідження Д. В. Піонтковської у вимірі життєво важливих для сучасної України державницьких і державотворчих інтенцій є очевидною незаперечною. Не викликають жодних сумнівів також ті ракурси його актуальності які вказала авторка.

Сформульовані нею мета, завдання, об'єкт і предмет цього дисертаційного дослідження цілком відповідають його темі, охоплюють практично всю її проблематику, теоретичне, емпіричне та формульовано-експериментальне вивчення якої є необхідною умовою забезпечення достатньо вагомої наукової новизни та практичної значущості одержаних результатів, а відтак, коректно структурують логіку розгортання його процедури.

Авторці вдалось розробити успішну стратегію дослідження, насамперед, завдяки вибору для аналітичного вивчення саме тих наукових джерел, у яких представлено концептуальний базис для потенційно плідного підходу до проблеми її дисертаційної розробки, та креативно у науково-дослідницькому вимірі опрацювати їх. Це, по-перше, засвідчує досить високий рівень її науково-психологічної підготовки, професійно-дослідницької компетентності, ерудиції та інтелекту, по-друге, дозволило їй сформувати блок з валідних і надійних методик для емпіричного фрагменту дослідження та одержати за його допомогою вагомі, статистично значущі емпіричні показники. Своєю чергою, завдяки ефективній психолого-педагогічній інтерпретації та узагальненню цих показників Д. В. Піонтковській вдалось розробити змістовний емпіричний базис для створення коректної психологічної моделі формування національної ідентичності у студентської молоді, а відтак, розгорнути і провести на матриці цієї моделі продуктивний формувальний експеримент, результати якого засвідчили успішне виконання завдань і досягнення мети її дисертаційного дослідження.

Найбільш значущими положеннями наукової новизни цього дослідження вважаємо такі: емпірично виявлено важливі психологічні особливості формування й розвитку когнітивного та афективного компонентів національної ідентичності студентів різних спеціальностей; встановлено істотні критерії цієї ідентичності: емоційне ставлення студентів до власної національної належності та до представників своєї та інших націй; обґрунтовано психолого-педагогічні умови та розроблено й апробовано програму формування національної ідентичності студентської молоді, яку можна ефективно використовувати у навчально-виховному процесі українських ВНЗ.

Зміст і логічне структурування першого розділу дисертації Д. В. Піонтковської переконує, що вона достатньо глибоко занурилась у проблему й охопила досить розлогі аспекти її семантичного поля. Зокрема, на основі аналітичного вивчення відповідних наукових праць обґрунтувала, що автентична (не конформістська) суспільна ідентичність особистості є інтегральним психічним фактором її суб'єктної totoжності та цілісності, а відтак, ефективної соціальної адаптивності, спротиву

соціальним стресорам та психічного здоров'я. Найбільш потужною у вимірі цих функцій є національна ідентичність.

У функціональній структурі національної ідентичності дисертантка слушно виокремила когнітивний та афективний компоненти, що дозволило визначити коректні інформативні маркери для емпіричного фрагменту дослідження, а відтак, залежні змінні формувального експерименту. Так, авторське трактування афективного компоненту ми зрозуміли як автентичну актуальність та значущість (цінність) для суб'єкта своєї належності до нації, незалежно від наявності та співвідношення національної гордості і сорому, самоповаги та зневаги, що є перспективно плідною психологічною основою щодо цілеспрямованого розвитку національної ідентичності нашого студентства у навчально-виховному процесі ВНЗ.

У тексті дисертаційного дослідження можна прослідкувати найбільш влучну, на нашу думку, логіку вихідних концептів його емпіричного етапу, а саме: Юнацький вік є найбільш сенситивним щодо формування й розвитку національної ідентичності особистості. В сучасному інформаційно-технологічному світі пасіонарії – творці могутніх прогресуючих держав (за Л. Гумільовим) – мусять мати не лише надпотужні прагнення й насагу до цієї справи, а й політичну компетентність, формування якої уможлиблюється лише на основі відповідної високої освіти та широкої ерудиції. Отже, майбутні українські пасіонарії – це ті молоді люди, котрі вже здобули або здобувають вищу освіту – випускники та студенти ВНЗ. Оскільки інтенсивність формування й функціонування їхньої української державотворчої пасіонарності прямо пропорційно залежить від аксіологічно-мотиваційної потужності прагнення й насаги до цієї справи, яка, своєю чергою, зумовлюється їх національною ідентичністю, необхідно виявити дійсний стан розвитку цієї ідентичності у нашого студентства з метою максимальної оптимізації даного розвивального процесу, що й вдалось зробити Д. В. Піонтковській.

Вагомий здобуток авторки вбачаємо у емпіричному та формувально-експериментальному обґрунтуванні відчутного розвивального впливу не лише на когнітивну, а й на емоційну складові української національної ідентичності нашого студентства відповідної освіти: по-перше, вивчення українознавчих курсів у процесі професійної підготовки; по-друге, засвоєння спеціально підібраної, аксіологічно та

емоційно акцентованої інформації посередництвом методик та засобів «Програми формування національної ідентичності у студентів», розробленої та успішно верифікованої авторкою. Отже, організатори й керівники української освіти мають забезпечити якісне, тобто, відповідне сучасному освітньому тренду розвинених країн світу українознавче навчання на всіх її рівнях, в усіх ланках. Потужних проявів шляхетної духовності, пасіонарного інтелекту й креативності, відваги, героїзму, мужності та стійкості достатньо не лише у нашій історії, а й у буремних подіях Помаранчевої революції, Революції Гідності, у війні з Росією на сході нашої країни.

Водночас, дисертаційне дослідження Д. В. Піонтковської не позбавлене окремих недоліків та упущень, зокрема:

1. З огляду на те, що бути палкими патріотами тієї чи іншої нації та створеної нею держави, цілковито ідентифікуватись з нею когнітивно та емоційно можуть особи іншого етно-національного походження, приналежності і мовлення, що вражаюче переконливо засвідчують Революція Гідності та війна з Росією на сході України, варто було б спробувати виявити таких осіб серед досліджуваного студентства, що відкривало б перспективи подальших цікавих і перспективно плідних досліджень проблематики почуття етнічної ідентичності, національної ідентичності та патріотизму.

2. Найбільш переконливим і надійним показником сформованості, розвиненості, міцності й стабільності когнітивного та афективного компонентів аксіологічно-спрямовуючих утворень психіки суб'єкта (особистості чи/та соціальної групи) є конативний компонент цих утворень – їх прояв у його діяльності, поведінці, вчинках. Однак, цей компонент не привернув належної уваги авторки. А його важливі аспекти можна було б вагомо окреслити у взаємозв'язках з відповідною мотивацією.

3. Не висвітлено науковий доробок творців «нової етніцистської позиції» – стратегемної концепції гуманістичної етнології та національного виховання дітей і молоді в усіх розвинених демократичних країнах (А. Кроан, А. Гераклідес, К. Енлоу, Дж. Ротшильд та ін.). Аналітичне висвітлення цього доробку дозволило б авторці, зокрема, ще більш ґрунтовно вивірити відповідність свого дисертаційного дослідження світовому гуманістично-психологічно-педагогічному тренду в галузі

національної освіти та виховання, що підвищило б його теоретичну і практичну значущість завдяки заглибленню до суб'єктного радикала етнічно-національної ідентичності – почуття любові-сторге до своєї, рідної національної культури і природи. Як сказав О. Пушкін: «Любовь к родному пепелищу, любовь к отеческим гробам». А любов – найдужча життєдайна сила.

4. Така любов-сторге до свого етнічно-національного сукупно з повагою і толерантно-доброзичливим ставленням до інших націй, їхніх культур – емоційно-мотиваційне ядро «здорового», гуманістичного націоналізму, на відміну від диспозиції всіх видів нацизму щодо інших націй як до чужих і ворожих. Тому термін «чужі нації», який неодноразово вживає дисертантка, некоректний у дискурсі матеріалів її незаперечно гуманістично-демократичних наукових досліджень.

Однак, висловлені зауваження не можуть знизити загалом достатньо високий науково-дослідницький рівень цієї дисертації. Вони носять переважно характер побажань щодо розширення семантичного поля та поглиблення подальших перспективних розробок психолого-педагогічної проблематики національного виховання нашої молоді, зокрема й тих, які заангажувала авторка.

Таким чином, є всі підстави для висновку, що науковий рівень дисертаційного дослідження *«Психологічні особливості розвитку національної ідентичності студентської молоді»* відповідає всім вимогам ДАК України до кандидатських дисертацій. Воно є самостійною і завершеною науковою працею, яка містить нові науково значущі теоретичні, емпіричні й розвивально-методичні результати, а її автор, *Піонтковська Діана Володимирівна* заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

**Офіційний опонент, доктор психологічних наук,
професор, завідувач кафедри загальної та клінічної
психології ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»**

Москалець В.П.
1
В.П.

В. П. МОСКАЛЕЦЬ.